

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 15/2002 vp

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 2000

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 2001

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä lokakuuta 2001 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen toiminnastaan vuonna 2000 (K 14/2001 vp) ja 15 päivänä lokakuuta 2002 eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen toiminnastaan vuonna 2001 (K 14/2002 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat *vuoden 2000 kertomuksen* johdosta olleet kuultavina

- ent. eduskunnan oikeusasiamies, oikeusneuvos Lauri Lehtimaja
- apulaisoikeusasiamies Riitta-Leena Paunio
- ent. apulaisoikeusasiamies, apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka.

Kertomukseen sisältyvien *perus- ja ihmisoikeusasioita sekä telekuuntelua, televelvontaa ja teknistä kuuntelua* koskevien jaksoiden johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- oikeustieteen lisensiaatti, assistentti Paula Ilveskivi
- professori Olli Mäenpää
- oikeustieteen lisensiaatti Kirsi Neiglick
- oikeustieteen lisensiaatti Maija Sakslin
- professori Kaarlo Tuori.

Valiokunnassa ovat *vuoden 2001 kertomuksen* johdosta olleet kuultavina

- ent. eduskunnan oikeusasiamies, oikeusneuvos Lauri Lehtimaja
- eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio
- apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio
- ent. apulaisoikeusasiamies, apulaisoikeuskansleri Jaakko Jonkka.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Käsiteltävinä olevat kertomukset ovat rakenteeltaan pääosin aiemmin annettujen kertomusten kaltaisia. Kertomukset sisältävät oikeusasiamie-

hen ja apulaisoikeusasiamiesten puheenvuorot laillisuusvalvonnassa esille tulleista ajankohtaisista aiheista, katsaukset kertomusvuosien toimintaan, havaintoja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen ongelmista, telepakkokeinojen käyttöä koskevat jaksot sekä asiaryhmittäiset

kuvaukset oikeusasiamiehen laillisuusvalvonasta. Valiokunta on aiemminkin katsonut, että tällaisen rakenteen avulla saadaan esitetyksi hyvä kokonaiskuva oikeusasiamiehen toiminnasta.

Kanteluasiat muodostavat valtaosan oikeusasiamiehen kansliassa käsiteltävistä asioista. Muina laillisuusvalvonta-asioina pidetään eri viranomaisten (myös eduskunnan valiokuntien) oikeusasiamiehelle esittämiä lausunto- ja kuulemispyyntöjä sekä oikeusasiamiehen omasta aloitteesta vireille tulleita asioita. Kertomusvuoden 2001 alusta toteutettiin uudistus, jonka mukaan varsinaisiksi kanteluasioiksi ei enää kirjata ns. sekalaisia kirjoituksia, kuten tiedusteluluonteisia kansalaiskirjeitä, eikä myöskään selvästi perusteettomia, oikeusasiamiehen valvontavaltaan kuulumattomia tai sisällöltään puutteellisia kanteluita. Nämä ohjataan kanslian neuvontalakkimiehille, joiden tehtävänä on antaa niihin välittömästi ns. pikavastaus. Uudistuksen avulla on arvioitu voidun tehostaa ja nopeuttaa kanslian asiakaspalvelua ja keskittää voimavaroja kansalaisten oikeusturvan näkökulmasta merkittäviin laillisuusvalvonta-asioihin.

Mainitun uudistuksen vuoksi vuoden 2001 tilastot kanteluasioiden määrästä eivät ole vertailukelpoisia edellisiin vuosiin nähden. Vuonna 2001 kirjattiin uusia varsinaisia kanteluja 2 473 ja 497 ns. sekalaista kirjoitusta, kun edellisenä vuonna kirjattiin saapuneeksi 2 701 kantelua. Vuonna 2001 ratkaistiin 2 319 kanteluasiaa ja annettiin 489 pikavastausta sekalaisissa asioissa. Ratkaistujen kantelujen määrä oli 2 677 vuonna 2000. Ns. toimenpideratkaisujen osuus kaikista ratkaistuista asioista oli noin 15 prosenttia vuonna 2001, kun vastaava prosenttiosuus oli 12 edellisenä vuotena. Kaikkien laillisuusvalvonta-asioden keskimääräinen käsitelyaika oli kumpanakin kertomusvuonna 8,7 kuukautta. Vuoden 1999 vastaava luku oli 8,8 kuukautta, joten käsittelyajat ovat lyhentyneet vain vähäisesti.

Valiokunta ei ole erikseen arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja ja kannanottoja.

Perus- ja ihmisoikeudet sekä telepakkokeinot ja peitetoiminta

Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa hallitusmuotoon lisätyn säännöksen mukaan eduskunnan oikeusasiamies valvoo tehtäviään hoitaessaan myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tämä valvontatehtävä on säilytetty uuden perustuslain 109 §:n 1 momentissa.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt vuoden 1995 uudistuksen hengen mukaisena, että oikeusasiamiehen vuotuisen kertomukseen sisällytetään jakso perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta (PeVM 25/1994 vp, s. 6/II). Sisäasiainministeriön on annettava vuosittain oikeusasiamiehelle kertomus kuuntelun ja -valvonnan sekä teknisen kuuntelun käytöstä pakkokeinolain nojalla ja poliisilakiin perustuvasta teknisestä kuuntelusta. Poliisilain 1.3.2001 voimaan tulleen muutoksen mukaan sisäasiainministeriö antaa kertomuksen myös poliisin peitetoiminnan käytöstä. Lisäksi puolustusministeriön tulee antaa oikeusasiamiehelle kertomus teknisen kuuntelun käytöstä.

Vuotta 2000 ja 2001 koskevissa kertomuksissa tehdään vakiintuneeseen tapaan selkoa perus- ja ihmisoikeusasioista sekä telepakkokeinojen käytöstä niille varatuissa pääjaksoissa. Vuoden 2001 kertomuksessa käsitellään myös peitetoimintaa, jota ei kuitenkaan ole käytetty kertakaan kertomusvuonna.

Valiokunta on kuullut näistä jaksoista valtio-sääntöoikeuden asiantuntijoita vuoden 2000 kertomuksen käsittelyn yhteydessä, mutta tämä ei ole ollut aikataulusyistä mahdollista vuoden 2001 kertomusta käsiteltäessä. Valiokunta kuitenkin korostaa olevan tärkeää, että perus- ja ihmisoikeusasioita sekä telepakkokeinoja ja peitetoimintaa käsitellään yhtenäisesti kertomuksessa, että valiokunta voi kuulla tästä jaksosta asiantuntijoita ja että oikeusasiamiehellä on mahdollisuus kommentoida kuulemisessa esille tulleita seikkoja. Valiokunnan tarkoitus on jatkaa menettelyä.

Päätösehdotus

Perustuslakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy kertomuksen ja

että tämä mietintö lähetetään tiedoksi sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle että hallitukselle myös valtioneuvoston oikeuskanslerin tietoon saatettavaksi.

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Paula Kokkonen /kok	Marjukka Karttunen /kok
vpj.	Riitta Prusti /sd	Jouni Lehtimäki /kok
jäs.	Tuija Brax /vihr	Pekka Nousiainen /kesk (osittain)
	Klaus Hellberg /sd	Heli Paasio /sd
	Esko Helle /vas	Osmo Puhakka /kesk
	Gunnar Jansson /r	Pekka Ravi /kok
	Jouko Jääskeläinen /kd	Markku Rossi /kesk
	Saara Karhu /sd	Ilkka Taipale /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.